ВЕЧЕРНИЦѢ

ЛИТЕРАЦЬКЕ ПИСЬМО ДЛЯ ЗАБАВЫ И НАУКИ.

Число 2. Львôвъ дня 8. Лютого 1862.

ВЕЧЕРНИЦЯ.

Якъ взрѣвъ зелену Ное галузку,
Гнеть въ его сердцю радôсть заграла —
Такъ днесь, узрѣвши цвѣточку руську,
Русь, матêръ наша, тѣшитись стала.

Тѣшитись стала; бо знае мати,
Що „Вечерниця" доня рôдненька,
Братцямъ, сестрицямъ, стане спѣвати
Руськіи думы, любо зъ серденька —

Любо зъ серденька — рознесе вѣсти,
На красноруську ревливу нуту,
О мужахъ руськихъ славѣ и чести —
Гетъ гетъ, до кола божому свѣту.

Божому свѣту — для всего міра —
И свѣтъ дôзнастся, що „Вечерниця"
Мирна и люба якъ голубиця,
Другамъ, недругамъ, кождому щира! —

Павло зо Щуткова.

ХЛОПСЬКА ДИТИНА.

(Продовженіе).

Сидитъ собѣ она и думае; и такъ переплыло зъ кôлька хвиль, а панъ-отепь ходитъ, видко ему цо липю, ще якбы лихій, зъ наморщенымъ чоломъ, поволи ступае по покоѣ, чимъ разъ то повôлнѣйше— майже якбы и зъ ходомъ холоднѣвъ самъ — та и станувъ. Махнувъ рукою и явъ знова ходити — и знова стае, вѣдай послѣдный жаръ перегорѣвъ. Онъ утокъ очи на Анастасю въ другôй комнатѣ. Призиравъ ся êй довго, и бачивъ якъ она зъ засумованымъ лицемъ брала нѣбы роботу до рукъ, и ôдкинула — дививъ ще далѣй на ню, а лице ёго розясняло поволи.

Въ послѣдъ пôйшовъ у другу комнату, тай ставувши надъ дѣвчиною, котра глипала по нимъ очима и борзенько якбы въ страху, спустила ихъ назадъ.

„Доню" каже до неи: „чогожъ ты така сумна „сидишъ?" А она лише такъ тихонько каже: „я не „сумую отче" и забирае ся ôдойти.

„Чекай доню" замовляе ей знова панъ отецъ „пе„редомною може утѣкаешъ? Скажи менѣ чого ты?" ждавъ, видко було по нимъ нетерпѣливо ôдповѣды; а она такой нѣчого не каже. Заболѣло го тое вѣдавъ бо зôтхнувъ и знова питавъ: „Може чого жалѣешъ?" Она нѣчого не каже. — „А може той хлопчикъ такъ „тобѣ на думцѣ, и такій жаль ти, що не пôйде до „школы?.... Сли о тое, посылай го до школи, або „роби що хочешъ — але памятай, що то хлопська „дитина -- и що люде не дармо кажутъ: недай Боже „зъ хлопа пана."

Тôлько сказавъ и выйшовъ назадъ, а за нимъ панна, и некажучи слова, поцѣлювала его въ руку. —

Коли выйшла Анастася зъ покою, панъ-отецъ ходячи моркнувъ собѣ лише зъ тиха: „А то кара „Божа — на що то того, и до чого?"

IV.

Ходитъ нашъ Стефаньо уже до школы, и учитъ ся разомъ зъ дѣтьми богацькими. Гарненько и чисто убраный ôнъ, якбы квѣточка яка сидитъ собѣ на лавочцѣ, а книжочку пусто не носитъ зъ собою — лише ся учитъ, що ажъ другй ёму завидуютъ, а дякъ яжъ чудуе ся. Лише му разъ покаже и переведе, а ôнъ уже и умѣе.

Прійдутъ дѣти газдôвськи зо школы, тай родичамъ розказуютъ що день про Стефаня, що его и дякъ найлѣпше любитъ, и нѣколи на него не сваритъ, що ôнъ все найлѣпше умѣе, тай нѣтъ вѣсти що, отъ якъ дѣти.

Вело ся тое такъ зо два роки — ба Стефаньо вже и ладный пôдрôсъ, читае хотьбы и яке письмо, и пише, бере ся уже и въ церкви спѣвати, а апостолъ читае, хотьбы и не хвалити. Якось зъ часомъ потахли и панъ-отець, тай полюбили сиротюка — отъ собѣ думали, буде добрый дякъ колись зъ нёго, та и ще що — абы коротенько казало ся, сирота у добрôмъ живъ бутью; хотьбы и у рôднои мамы, — не було-бъ ёму лѣпше. —

Але прійшло якось, заѣхавъ женихъ до панны Анастасѣ, зробили свальбины тай и заруковины, а небавкомъ мало бути весѣлье. — Запросили на весѣлье родину, де яку знали, тай сусѣдъ, приладили ся красно, — панъ-отець сумуютъ, що сами лишатъ ся, Стефаньо жалкуе, що панна Анастася ôдôйде; — але щожъ, треба було дѣвчину ôддати.

На кôлька день передъ весѣльёмъ приѣхавъ братъ панны Анастасѣ, панъ Константъ, шуринъ панъ-ôтця, урядникъ зо Львова.

Урядникъ собѣ зъ панъ-отцемъ розговорюютъ безъ кôнця и мѣры, а панна Анастася думае про свое — и про жениха своего и про сиротюка. Такъ она собѣ гадае: хто ся о него пожуритъ, якъ я ôдси пôйду, що зъ сироты буде — отъ хиба убогій слуга, та бôльше нѣчо. И зъ собою ёго тяжко взяти, и тутъ ми го лишати жаль, кобы я такъ якъ иначе то зробити могла. А! впало ёй до головы, буду брата просити, чей го озьме зъ собою до Львова, чей будутъ зъ хлопчика люде.

И десь у вечеръ, якъ уже панъ отець лягли спати, и сама собѣ зъ братомъ сидѣла, зачала му о тôмъ говорити, и розказувати про Стефаня сироту. Довго собѣ обое розмавляли, а тихо, щобы панъ-отець незбудивъ ся. — Рано Анастася ходила зъ погôднѣйшимъ личкомъ и увихала ся коло газдôвства.

Часъ передвесѣльный минувъ скоро, що и незнати було, коли и де подѣвъ ся. — А весѣлье само еще борше, отъ якъ сонъ проминуло. Звѣнчали молодыхъ, три дни бавили ся весѣльнй гостѣ, гуляли, спѣвали, гостили ся зъ серця, знаеге якъ то у насъ бувае, тай поѣхали. У пиру забули всѣ за сиротюка, котрый, намѣстъ, що бы ся мавъ тѣшити зъ усѣми, ходивъ зъ звѣшеновъ головою, и жаловавъ, що панна Анастася ôдѣде.

Якось у тыждень по весѣлю забиравъ ся панъ Константъ назадъ до Львова.

Приходитъ ôнъ до панъ-отця, тай каже ему отъ такъ:

„Я васъ панъ отче щось просити буду. — Позвôльте, най озьму зъ собою того хлопця Стефаня. — Коли „мае голову до науки, я ёго дамъ до школы, та може „що зъ него буде. Отъ буде ходити до школы та „и менѣ буде якась послуга.“

Було видѣти, якъ дивне зробило ся якесь лице панъ-ôтця, хотѣвъ и не хотѣвъ щось сказати, а може незнавъ що и якъ уповѣсти. Ажъ десь по хвили.

„Хоть и не радо, а виджу, що тое зробити му-„шу, я вже самъ лишуся — самъ. — Хлопській той „сиротюкъ всѣмъ такъ въ головѣ — доконьче зъ нёго „пана зробити завзяли ся люде — про мене най вже „буде и такъ.... Дивнй вы собѣ всѣ, незнаете, що „хлопъ все хлопомъ, послухайте приповѣдки: „Не дай „Боже зъ хлопа пана.“ А вже най буде; якъ будете „коли жалувати того, я най того не чую.“

Старому прійшла на гадку своя привычка, а хоть може и не такъ сильно нинѣ, полюбивши Стефаня, вѣривъ у ню, якъ передже; то бодай свое сказавъ. Зъ нимъ, видко, дѣялось такъ, що невѣривъ того, що добре видѣвъ, и нехотѣвъ признати.

Другого дня рано розъѣзджали ся окрôмъ панъ-ôтця всѣ. — Анастася зъ чоловѣкомъ у еденъ, а панъ Константъ зъ сиротюкомъ у другій бôкъ. Тай пращали ся сердечно, и не по еденъ разъ, а панна Анастася пригадувала брату, що-бъ сироту не лишавъ, доки зможе. Коли вже потуркотѣли брички, и чимъ разъ то слабше гаморъ ѣдучихъ було чути, панъ-отецъ стояли еще передъ хатою, якбы чого чекали, и дивили въ даль, лице имъ посоловѣло, тай кивнувши рукою сказали: „Самъ емъ, самъ, одино-„кій — а хлопська дитина такожъ ôдѣхала — учи-„тися, — а цы що зъ него буде — увидимо.“ —

V.

Львôвъ велике и ладне мѣсто. Якежъ оно выдало ся чудне, величаве, и безъ кôньця розлягле нашому сиротюкови. Ѣдутъ и ѣдутъ, уже въ мѣстѣ сутъ, а ще все далѣй ѣдутъ, и знова якбы зачинало ся мѣсто, та и ще не сутъ зовсѣмъ у мѣстѣ; бо видко передъ ними далеко вежи пишатъ ся высотою, и домы ажъ тиснутъ ся рядами довгими, улицями.

Хлопчина роззираючи ся то по домахъ то по людяхъ, незнавъ коли они взяли ся уже передъ каменицею, де мешкавъ панъ Константъ, якъ и незнавъ, коли му шапчина зъ головы упала и згубила ся. Потѣшно майже було дивити ся для мѣськихъ людій, якъ ôнъ доконьче хотѣвъ ити за шапчиною шукати, а незнавъ и того, куда вѣздили до мѣста. Надъ вечеромъ, коли слуга обôйшовъ конѣ, и мавъ свобôдный часъ, забравъ ôнъ, яко бувалый уже неразъ у Львовѣ, Стефаня зъ собою, показати ёму, де яки тамъ дивала самъ коли видѣвъ. Слуга ёму все розказовавъ, що и якъ лише знавъ, и обвêвъ ёго за годину по найголовнѣйшихъ улицяхъ. Надходятъ коло монастиря Бернардинôвъ, паробокъ указуе на старû муры Стефаньови, и каже: „Отъ видишъ, то школа, де ся учатъ на панôвъ, попôвъ.“ Поважнû и сѣрû муры манастыриськихъ будовель перепяли сиротюка такъ подôбнѣсенько, якъ переймае кождого чоловѣка, рѣчь для нёго поважна, свята, а не понята.

Другого дня рано, якъ лише зазарѣло, зхопивъ ся вже Стефаньо, и побѣгъ до стайнѣ, де бувъ слуга зъ кôньми — той мавъ заразъ уже ôдѣздити, прощали ся одинъ зъ другимъ, якъ рôднû братья, якъ свои зъ едного села.

VI.

Отъ такъ нашъ сиротюкъ у Львовѣ, а Анастася своя газдиня, та нѣколи незабувае про нёго, — все коли пише до брата, и за нёго ся звѣдуе, цы здоровъ, та якъ ся зъ нимъ дѣе. —

А панъ отець самъ собѣ сидитъ, якбы чернець у монастири, хиба десь неколись прïѣдутъ до него свояки, або и Анастася зъ чоловѣкомъ, та и зъ дѣтиною дѣвчиною, що назвали еи у хрестѣ Ганею. — Коли она бувало прïѣде до нёго, то панъ отець неможе ся натѣшиты малою Ганевъ, бавитъ ся зъ нею, мовъ самъ дѣтвакомъ стане — отъ де що може, для забавленья дитины робитъ, бо така красна була тота дѣтинка, що и надивити ся доволѣ, було годѣ. —

Проминуло такъ зъ кôлька лѣтъ, панъ отець постарѣвъ ся поволи, Анастася зповажнѣла, Ганя росла, якбы тота цвѣтка, що день то красша; — а Стефаньо уже ставъ и молодцемъ гарнимъ, — учивъ ся лепсько, — отъ ишло нашимъ красно, що и позавидувати не булобъ ôдъ ладу. —

Хто бувъ у Львовѣ, тому и нѣщо за нёго розказувати. У лѣтѣ тамъ все живо иде, и снуеся божій мîръ, якбы, непричкомъ казавши, тота мулѣвиця де въ поточинѣ у петрôвку; кождый иде собѣ за своимъ дѣломъ, а де котрû и бездѣля, ажъ годѣ ся обминути; и тому ся уступи, бо наложивъ на нôсъ скла або синû, або зеленû, та такôй ледви добре видитъ, хто противъ него, — и сего обмини, бо стоитъ стовпомъ, та зазирае людямъ, що идутъ быля нёго, у зубы. Але що то розказувати; хто видѣвъ, той знае, а хто нѣ, то най пôйде ся подивити. —

У серединѣ по мêжъ тими молодиками еденъ такій ладный и живый, и товариши слухаютъ его, якбы старшого якого, та хто иде по при нихъ, безволѣ поглядае на молодця того. Здоровый и чистый хлопець. Якбы ялиця молода, пишного росту, лице румяне красуе ся здоровьёмъ, голубû очи ажъ смѣютъ ся житьёмъ, а волосье рясами снуе ся около головы. Паничъ мабуть зъ роду, бо хôдъ такій у него легкій, и позоръ якбы до панованья зродивъ ся, мило и грôзьно блиститъ, куды око наверне ся.

„Ахъ цѣкавамъ дуже“ каже меже проходячими една не молода вже панѣ: „чій то такій уродливый „молодикъ.“

„Ой певно якогось дѣдича сынъ, бо отъ зъ нимъ „другû товаришû такъ якось зъ пошанованьёмъ“ заговорила знову якась тамъ, першôй нѣбы у ôдвѣтъ.

Переходитъ цѣлый той рядъ молодиковъ по при сидячû панѣ, а ясноволосый въ серединѣ щось имъ тамъ правитъ, и кождому, котрый лише запитае его, у мигъ дае ôдповѣдь. Пôйшли далѣй, тай стали розходити ся кождый у свôй бôкъ. И молодикъ ясноволосый попращавъ са, тай иде до дому, — ходѣмъ за нимъ. У тоту саму каменицю, десьмо видѣли Стефаня, якъ прïѣхавъ першій разъ до Львова, входитъ и той ясноволосый молодець. Выбѣгъ на гору, тай зъ легонька отворивъ дверû и вôйшовъ черезъ передню комнату до другогго покою. Покôй красный и просторонный, свѣтлый, пристроеный выбажно, мальованû стѣны у квѣти и краски, пôдлога воскова складана, и пристелена коберцями, а по стѣнахъ то краснû образы, то великû зеркала, и ôкна захиленû шовковыми ясными

зелеными завѣсами, Знарядье красне, а по столѣ, то на шафѣ, книжокъ немало, и прибôръ до писанья.

У кутѣ стоитъ лôжко выгôдне, а на нимъ лежитъ нѣбы въ пôвсоню немолодый уже, бо и посивѣлый панъ — въ руцѣ держитъ листъ розвертый. Молодець споглянувъ на лежачого, и гадаючи, що спитъ, тихонько усѣвъ коло стола, взявъ книжку до рукъ, и явъ читати.

Лежачій на лôжку, ôдслонивши рукою чоло, другою наставивъ листъ ôдъ себе, тай зъ тиха:

„Стефане! ходи но сюда — читай сей листъ." Молодець скоро зхопивъ ся; и надбѣгъ до говорячого; но листу брати якось бувъ несмѣлый.

„Читай" сказавъ знова лежачій и подавъ му листъ. Взявъ листъ той, читае, а сей по нёму споглядае. Бувъ то братъ Анастасѣ, панъ Константъ, а молодикъ, Срефаиъ сиротюкъ.

Якіись дивный то листъ, бо Стефанъ его уже по другій разъ прочитавъ, а знова читае на ново, и лице дивно мѣнитъ ся, блѣдне и сумнѣе. Перечитавъ, и якбы въ болю взявъ ся за голову рукою, та мовчитъ; лише око глядитъ на передъ, нѣбы не дивитъ ся.

„Такъ, такъ, мôй Стефане — она бѣдна, повдовѣла!"

„Бѣдна Анастася, сирота та и щастья немае." промовивъ поволи панъ Константъ, а по хвили кивнувши рукою: „Га! така то була Божа воля."

Дивити було на двохъ тыхъ жалѣючихъ. Старшій лежавъ далѣй на лôжку, закривъ собѣ лице, и здававъ ся въ задумѣ своей нѣчого не чути. Молодець коло ôкна стоявъ, въ очахъ му потемнѣло и замутнѣло, вѣдай слêзы перли ся зъ ныхъ а руки зложенѣ мавъ, видитъ ся, моливъ ся до Всевишнёго за свою прибрану опѣкунку и матêръ. Довго нѣмо оба такъ були, кождый думавъ свое, а въ жалю, котрый у обохъ бувъ еднако сильный, немали охоты говорити.

Листъ ворожій, котрый вѣсть принêсъ о смерти чоловѣка Анастасѣ, лежавъ на столѣ некиненый до другого дня — хоть и папêрь нѣчого не виненъ бувъ, що такѣ вѣсти на нимъ пописали, а предцѣ не хотѣвъ ёго нѣ панъ Константъ, нѣ Стефанъ бôльше видѣти.

(Дальше наступитъ.)

РУСАЛКА.

(Баляда)

Що свѣтить кроваво скрôзь нôчныи мглы?
То хлопцѣ пôдъ боромъ лѣщину зажгли —
Зеленовъ склянчиновъ горѣлоньку пьють,
Регочуть свавôльно, пусто ся смѣють.

Семене, Семене! кобъ намъ ту дѣвча,
Заладкалобъ краще ôдъ жабъ деркача —
Кобъ намъ ту Олена — но ди-но диви!
Чи видишъ де грабъ той похилый, кривый?

Цы чуешь цы чуешъ, солодкій той спѣвъ
Охъ, якъ бы медомъ мя по серци мастивъ;
А очи, а косы, а чорную бровъ
Чи бачишъ тамъ середъ тыхъ темныхъ дубровъ?

Скрôзь листье — о дино! якъ сьяе ѐи видъ
Семене! она мя до себе манить —
Семене — вна кличе — пусти мя пусти!
Гуляти — въ тѣ боры темряви — густи.

Гей, хлопцѣ молодцѣ, ту щастье, ту рай,
Тутъ шумомъ солодко вколише васъ гай —
Ту мѣсяць, що смотрить слезаво зъ-за хмаръ,
Сплывае въ любощахъ на ниву, на яръ —

Гей, хлопцѣ молодцѣ, ту щастье, ту рай,
Сказочокъ чудныхъ вамъ нашепче ручай,
Въ лозинѣ любенько пѣснить соловѣй —
Охъ скоршежъ! ахъ скорше орѣшочку мôй!

Романе! Романе, вернися на-задъ;
Не пôйде тобѣ тамъ зъ Русалкою въ ладъ —
Вернися Романе! охъ прошу тебе!
Тамъ въ темныхъ дубровахъ погубишъ себе!

Но годѣ! не вмолишъ — вже въ тѣни березъ
Премилый товаришъ зъ Русалкою счезъ.
Въ дубровѣ розлягся страшливый регôтъ —
Нещасный молодчикъ погибъ ôдъ скобôтъ.

1861. Володимиръ Шашкевичъ.

НАРОДЪ И СЛОВЕСНОСТЬ.

Подивишся на сю велику просторонь землѣ, що занявъ нашъ мало-руській народъ, то нехотя приходить тобѣ на гадку, що отсей народъ, якъ не мале занимае мѣсце, такъ и не мала, вѣдай, его задача въ великôй Словянщинѣ. Отже мабуть и словесность мало-руського народу не є собѣ прибагомъ якого недоспѣлого ума, ани играшкою прихотливыхъ людей. Вона є конечнымъ дѣломъ народнымъ, которе служити мае за товаришську спôйню сего великого народу для збереженья его жизни; которе мае бути середкомъ его просвѣченья розбуджаючого житье; а житье осягае ажъ тогди свое призначенье, коли объявляеться дѣлами въ проспѣхъ духово-матеріяльнои доконалости. Народъ и словесность суть отже якъ-бы нероздѣльныи понятія; є ôнъ, то и вона довжна бути конечно.

А таки находяться люде що и поняти не можуть, абы мало-руська словесность на вô-що и придатна була; вони межи велико-руськимъ а мало-руськимъ народомъ не видять ніякои рôзницѣ, може ôдъ-того, що оба народы себе Рус-

ними называють, а може, що въ старинѣ не було знати за два руськіи народы. И одно и друге, дѣла не мѣшае. Бувальщину заперечати годѣ. але-жъ бо и теперѣшность не узнавати не годиться. Имя обомъ народамъ є спôльне ще зъ того времени, коли и сѣверъ и югъ Руси спôльну мавъ исторію; но коли по-тому на довгіи вѣки розлучила ихъ исторія, и оба для себе дѣлали и боролись зъ своими судьбами, ôдъ-тогди розвилися вони кождый по своему, и пріймили окромѣшній типъ, который ихъ розличае нынѣ, а де въ старину бувъ одинъ союзъ многихъ, мовою и звычаями своихъ и чужихъ собѣ племенъ, тамъ теперъ жіютъ два народы, и оба говорять своимъ власнымъ, хоть зъ одного кореня походячимъ, але инакше розвитымъ языкомъ.

Всякій народъ повиненъ конечно маты свои словесность, розвиту на тôмъ самôмъ языцѣ, якимъ ôнъ говорить, если вона мае выйти изъ самого народу, и принести ему правдивую корысть, або инакше сказавши, если вона мае бути словесностію народною. Отже коли мало-руській народъ є иншимъ ôдъ велико-руського народомъ, и говорить своимъ питоменнымъ языкомъ, то уже певно не слѣдуе зъ того, що для него не потреба мати своеи власнои, а довôльно приняти яку посторонню, хоть-бы и велико-руську словесность. Вона тогди була бы власностію тôлько одинокихъ людей, може и якои верствы, але николи власностію народу; вона-бъ и не сталась николи середкомъ общого народного просвѣченья. Хосенъ зъ чужихъ словесностей є для самого народу — ніякій.

Для мало-руського народу нема уже и не бути николи иншои словесности, якъ тôлько своеи питомои мало-руськои. А що вона теперъ? — Нове слово мѣжъ народами! якъ сказавъ нашъ славутный украинсій писатель Кулѣшъ. Онъ о-такъ говорить: „Не всмѣхаеться намъ Фортуна и въ нашôй словесности, не то що. Мало, дуже мало письменныхъ людей котори-бъ наше слово щиро, по-братерськи привѣтали, а ще менше, котори-бъ его глибиню и самостайню красу зрозумѣли. Тымъ воно и йде въ насъ тугимъ поступомъ, бо обертаеться и наберае новои силы въ невеличкôй громадѣ. Ще-жъ до того треба ему разомъ и выщого смаку доходити, и тямущихъ людей доволѣ собѣ зъеднати, що-бъ одъ напасти, якъ то кажуть, не пропасти, Се бо вже давна рѣчъ, що въ свѣтѣ не безъ ворога, и не родився ще той чоловѣкъ, що-бъ ему дѣла его не псовано. Украинська-жъ словесность — дѣло велике: се нове слово мѣжъ народами, которе на те й явилось, що-бъ якось инше, не по-давнему, людській розумъ повернути. Якъ-же-бъ то могло статись, що-бъ вона пройшла собѣ одъ свого сходу до заходу, мовъ тобѣ сонце по небу? Коли чоловѣкъ выдумае нову яку вертѣлку, да й то наглузуються зъ его люде, поки пôймуть вѣры, що воно не покидька, а навтѣшаються вороги, коки ôнъ изъ своимъ дѣломъ пробьеться; ато-жъ мала рѣчъ — нове слово мѣжъ народами! Де-бъ тѣ недоумки подѣвались, що-бъ вони въ свѣтѣ й робили, якъ-бы не реготали, не гукали противъ чоловѣка мудрячого, або ему ноги не пôдставляли! На те вони й родяться, що-бъ труднѣйше яке ни есть на свѣтѣ праведне дѣло зробити. Се неминуча проба всякому могущому духови, чи справдѣ ôнъ могущій и безсмертный, чи тôлько самъ собѣ такимъ здаеться. Хто не схибне середъ суесловного ихъ натовпу, не спустить зъ очей своеи цѣли далекои, не дасть себе загукати й затерти помѣжъ ихъ юрбою ярмарковою, той справдѣ чоловѣкъ мѣжъ людьми, а не волова голова помѣжъ чередою. Такъ же само й до слова. Жива сила — слово; велике ему дѣло треба вчинити: повинна-жъ ему й проба бути незгôрша.“

(Дальше буде).

КНЯЗЬ ЮРІЙ БЕЛЗКІЙ. *)

(Продовженье).

II.

Юрій, князь Белзкій, выступае по первый разъ въ исторіи въ роцѣ 1366. За его родича спорятъ историки; едни твердятъ, що Юрій бувъ сыномъ Данила, а внукомъ Мстислава Васильковича, Князя Володомирского, тымъ самымъ потомокъ великого Романа забитого въ борбѣ пôдъ Завихостьвомъ — а мати Юрія була донька Литовского князя Гедымина. Пôсля иныхъ же историкôвъ, бувъ Юрій сыномъ Наремунта, одного зъ сѣмь сынôвъ Гедымина князя Литовского — а матери не извѣстнои. Нехочу милыхъ читателѣвъ затрудняти ученымъ розборомъ того историчного вопросу, и подаю тôлько предметъ спору съ тою увагою, що первое мнѣнье здаеся менѣ бути правдоподôбнѣйшимъ, бо опираеся на положительныхъ поданьяхъ вынятыхъ зъ архивôвъ старожитныхъ. Дѣдицтвомъ Юрія була земля Белзка, которая творила въ XI и XII столѣтью осôбное княжество удѣльныхъ князѣвъ рускихъ. Въ XIII, и въ первôй половинѣ XIV. столѣтья належало Белзкое князьство до составу могучой державы, знанои пôдъ именемъ Галиціи и Володиміріи, або такожъ пôдъ именами всеи Руси и малои Руси.

Творцемъ тои державы були выже вспôмнени, великій Романъ и сынъ его Данило. Отъ Данила начала ся старшая линія князѣвъ зъ Романового дому. Данилови наслѣдивъ сынъ его Левъ (умершій 1301), Льву сынъ его Юрій (погибшій 1316), ЮріюI. два его сынове Андрей и Левъ II. до року 1324; а тимъ Юрій II. Андреевичъ (помершій року 1337) и съ нимъ вымеръ мужескій полъ старшои линіи роду Романового.

Молодшій сынъ Романа Василько съ которымъ зачинае ся молодша линія Романовичѣвъ лишивъ сынôвъ Володиміра и Мстислава. Старшій Володиміръ наслѣдивъ ôтцю въ Володимирскôмъ княжествѣ, и будучи бездѣтнымъ тое молодшому брату своему записомъ ôтказавъ. Коли Мстиславъ умеръ, и чи ему сынъ его Данило въ Володимирскôмъ княжествѣ наслѣдивъ, и коли Данило умеръ, кто и коли Юрія Белзомъ надѣливъ, писана память не передала.

Княжество Белзкое належало за Льва I. до дѣлу старшои линіи разомъ съ княжествомъ Галицкимъ и Перемышльскимъ. Наслѣдникъ Льва Юрій I., княживъ вѣроятно уже

---

*) Въ попереднѣйшôмъ числѣ „Вечерницъ“ сдѣлана черезъ переписку омылка. Въ мѣсто: Белзъ, мѣстечко Золочевского округа, проси мъ читати: Белзъ, мѣстечко Жолковского округа.

цѣлою Галицко-Володимирскою державою, призвавши ся Королемъ Руси и княземъ Володимирскимъ.

Такъ було и за князѣвъ его наслѣдникôвъ, именно за Юрія II, въ которого имени держатъ власть въ Белзкôй земли воеводы Белзки. Ажъ въ время, коли по смертиЮрія II. 1337 розтрѣскане зôстало княжество Галицко Володимирское, выступае Белзка земля яко осôбная дѣльниця князя Юрія, однакожъ не самостоятельна, тôлько яко частка великои руины въ составѣ просторонного княжества Литовского.

Велики державы николи еднымъ разомъ ненадѣйно не упадаютъ такъ нерозпалась ôтъдразу Галицко Володимирска Русь. Уже въ другôмъ десятку XIV столѣтья добувъ вôйною Литовскій Князь Гедыминъ на князяхъ Галицко Володымирскихъ сѣверную часть Володимирскои по за рѣку Припеть лежачои Руси, названую Пиньскою землею або Полѣсьемъ. Татары посунули еще за житья Галицко Володимирского князя и короля Руского Данила свое пнованье ажъ пôдъ Кременець и ôторвали ôтъ Руси Подôлье. Скоро по смерти послѣдного князя Галицко Володимирского, Юрія II. зъ поколѣнья Рурикового, начали дибати за наслѣдьемъ его, Литовски князѣ Гедыминовичи и князѣ Ляцки зъ роду Пястôвъ, а именно князѣ Мазовецки съ королемъ польскимъ Казимиромъ.

Найсамперѣдъ по смерти Юрія II. пославъ Татарскій Ханъ цариковъ т. е. тôлько намѣстникôвъ своихъ въ Галицко-Володомирску Русь. Уважавъ ôнъ себе за пана осиротѣлыхъ княжествъ, по тôй причинѣ, що король Данило узнавъ верховластье киптшакского Хана, и що давными лѣтами Галицко-Володимирская Русь платила поголовное названое Татаричиною кипшаскимъ Ханамъ. Галицкіи бояри отроили присланыхъ цариковъ, насамперѣдъ едного, потомъ другого, и Болеслава Тройдановича призвали собѣ. Одъ тогды княживъ на Руси Болеславъ.

Пановань Болеслава, сына Тройдана, князя Мазовецкого зъ матери Маріи княгинѣ рускои, сестры Андрея Юріевича, князя Галицко Володымірского, тревае не бôльше, якъ ôтъ року 1338 до 1340. Бояры руски на само свято благовѣщенья справляютъ молодому но строгому, несправедливому и любодѣйному князю банкетъ, заправляютъ напôй отруею такъ сильною, що на кусники розсадила его. Въ борбѣ, которая вскорѣ потôмъ розгорѣла, меже свояко мъ Болеслава Тройдановича и шуриномъ его, Казимиромъ, истившимъ обиду Болеславову а Литовскими князями, ставувшими за правомъ наслѣдья едного зъ сыновъ Гедымина, Любарта, мужа сестры, остатного мужеского потомка Даниловичѣвъ, переходивъ Белзъ, и тимъ самымъ и князь Юрій нашъ, зъ пôдъ верховластья Польщи пôдъ верховластье Литвы, а зъ пôдъ верховластья Литвы, пôдъ верховлястье Польске. Такъ року 1340 Казимиръ завоевавъ Львôвскую землю и Волынь, а съ ними и Белзъ зъ прилежачою землею, однакожъ неподарилось Казимиру заволодѣти цѣмѣлы наслѣдьемъ Даниловичѣвъ, бо Литва Брестя, города надъ Бугомъ, тихъ то ворôтъ до Мазовша и Польщи на теперь зъ рукъ своихъ непустила.— Въ роцѣ 1343 вывязали ся зъ пôдъ панованья Казимирового, за помочію Татарôвъ, прикликаныхъ воеводами, Дашкомъ зъ Перемишля, и Даниломъ зъ Острога на Волыни, Львовяне и Волыняне, а тимъ самымъ Белзъ и Белжане.

Въ роцѣ 1349 Казимиръ не лише ôтпавши землѣ покоривъ но и Берестеньскую землю ôдъ Литвы ôдбивъ. Но уже 1351 выступили Литовски князѣ съ збройными силами, опустошили окресноти Львова, преважнымъ насиліемъ здобули Володимиръ, Брестъ, и меже инными сильными городами, також крѣпость Белзъ опанували. Року 1353 пôдступили пôдъ Галичъ, купцѣвъ Галицкихъ поубивали, и спаливши мѣсто, и скрывши добычу по лѣсахъ и недоступныхъ мѣстцяхъ, умножились многими новыми охотниками, переправлялись черезъ Сянъ и Вислу и ôттакъ землю Сандомирску и Радомскую мечемъ и огнемъ въ ширъ и вздовжъ опустошали.

Не помогли Казимиру въ тôй борбѣ зъ Литовцями примирье и помôчъ зо стороны короля Угорского Людовика, бо если Литвини уступаючи переважнымъ силамъ двохъ соединеныхъ державъ, Львôвску Русь Полякамъ лишили, однакожъ одержали ся они при напованью майже цѣлого Володимірского княжества, Белза и Холма и ихъ земель, а то не такъ силою оружя, якъ бôльше за помочію и приязневь руского населенья. Руски люде нестерпѣвши панованья братнѣго словяньского племени, змѣняютъ вѣрность королеви польскому, выганютъ зъ городôвъ польски засады (гарнизоны), призываютъ Литовского князя Любарта и брата его Кейстута, и добровôльно ворота городски имъ отвираютъ. Дивную ролю ôтгрываютъ въ тôй кровавôй борбѣ князѣ и воеводы по мѣстахъ и городахъ, зъ которыхъ многи побôчнымъ галузамъ розродившои ся семіи Романовичѣвъ приналежали. Мы читаемъ, що они супротивлялись притязаньямъ Любарта и що Любартъ ихъ зъ землѣ, которои голова Луцкъ, выганяе. Они пôддаютъ ся володѣнью короля Польского а онъ ихъ при власти оставляе. Инни же панове и бояры руски нестерпѣвши ни панованья Польского, ни Литовского, посылали и ходили до короля Угорского, и о его приязнь старались, а може пригадуючи королямъ Угорскимъ ихъ давни права до Галицко Володимирскои Руси, имъ власть и панованье надъ собою жертвовали. Король Казимиръ немаючи мужеского наслѣдника, ôтказуе за волею народа наслѣдье сестринцеви своему Людвику королеви Угорскому, еще за житья, попередника его, короля Кароля року 1339; для того то королѣ угорски заборамъ Казимира неставлятъ ніякихъ перепонъ, ба еще въ рокахъ 1349, 1354 ему въ борбѣ съ Литовцями военными силами помагаютъ.

Литовски князѣ а именно великій князь Ольгертъ призываютъ помочь у Татаръ, и тихже черезъ Покутье до самыхъ Угоръ насылаютъ Тими нападами стревоженый король угорскій Людвикъ противо Татаръ воеводу Седмигородского высылае, и той Татары зъ рôвнянъ (по надъ Дунаемъ, Прутомъ) далеко надъ Чорное Моремъ, проганяе. При такихъ перемѣнахъ и борбахъ терпѣла торговля, поколибалось безпеченьство имѣнья и особы, особливо тихъ жителѣвъ, котори поселившись въ бôльшихъ городахъ Галицко Володимирскои Руси, а именно въ Львовѣ, Луцку, Володимири, Брести а може и Белзѣ, купецкую связь меже городами земель нѣмецкого ордина на югъ съ Угорами, а на востокъ съ Татаріею удержували.

(Дальше буде)

РАНЯ СМЕРТЬ

Зъ Еврейськихъ спѣванокъ Байрона.

Тобѣ, померша въ молодыи днѣ,
Най каменъ не приляже гробу;
Нехай живуща рожа на веснѣ
Твою могилу въ квѣты пріоздобить;
Циприсъ нехай росте на нѣй.

А надъ ручай, що по-близько журчить,
Итиме смутокъ по змеркови,
Що-бъ непотѣшну голову склонить,
Прислухатись изъ-тиха твому снови,
Неначе-бъ то мертве лишъ — спить.

Вступись! чого вже плакать тамъ!
Одъ слезъ мертвому не прочнути.
Дарма чи-жъ заборонить те слезамъ
А се-жъ и ты, що думаешъ забути,
Тобѣ въ очахъ мокро, — ты плачешъ самъ!

И. Хмара.

СИЛА ПРИВЫЧКИ.

(Продовженье)

Чи смерть не е добрымъ подорожникомъ, который являеться къ намъ въ хвилю выходу нашого въ незнакомый свѣтъ, въ свѣтъ, до якого намъ тутъ приготовитись належало, о якôмъ все тутъ намъ говорило: и объявленье боже, и сердешне внутренне чутье! А мы майже всѣ безъ вынятку выбираемося въ отсю дорогу не приготовившись, ани не запытавши себе: зъ чого-жъ мы тамъ новый бытъ зачнемо? съ чимъ явимося туди? — коли, идучи въ пріятельську забаву, задаемо собѣ часто подôбныи пытанья.....

„Выбачайте, панове! я, якъ говорять новомодныи поеты, замечтався" сказавъ хазяинъ -- „и хотячи зачати ôдъ весѣлья, зачавъ ôдъ похоронôвъ. „Не дивуйтесь, почтеннѣйшіи!" продовжавъ ôнъ усмѣхнувшися, — „говорливость, то загальна слабость старикôвъ. Въ-прочôмъ дѣло не совсѣмъ попсоване, и я швидко перескажу вамъ бувальщину."

Вже давно, якъ кажу, уже ще лишъ на тямцѣ минѣ, живъ и служивъ у Нижнѣмъ одинъ молодець. Бувъ ôнъ на свое время чоловѣкъ образованый, отже и въ тее время уже ôнъ думавъ, що треба служити честно и ужиточно, та не за-для якихъ особистыхъ выгôдъ. Проводячи кôлька лѣтъ въ Петербурзѣ полюбивъ ôнъ столичнее житье и съ трудомъ привыкавъ до провинціи; но доволятися теперѣшнимъ принужавъ ôнъ себе тымъ, що уважавъ службу, въ своѣмъ незначнôмъ чинѣ, и по своихъ засадахъ, на провинціи для товаришества бôльше пожиточною. Треба сказати, що нашъ — чи мôй — молодый урядникъ бувъ дуже честныхъ засадъ, и ôдъ-тогожъ ôнъ осуждавъ строго свое поступованье. Одъ всѣгдишнего надзору за собою здавався ôнъ для другихъ трошки холоднымъ, тому, що не позволявъ собѣ приманитись ничимъ; але тіи, що мали способность пôзнати его ближше, вѣрили въ его теплее чувство и любячее серце Въ-прочôмъ такихъ людей ôнъ стрѣчавъ въ столицѣ, и еще не стрѣтивъ ихъ пôдъ тую пору въ Нижнѣмъ; тому и плелось житье его въ самотѣ и сумнôмъ скучаню, — тому-то часто и частѣйше его думка въ годины ôддыху, пôсля служебныхъ занятій, (чудакъ невсѣгди и думцѣ своѣй позволявъ не-въ-пору погуляти) носила его въ далекій край, на сѣверъ, манила его дружною бесѣдою, увлѣкала образованностью товариства, очаровувала дѣлами ладныхъ искуствъ.... Не знаю, що выйшло-бъ було зъ отсихъ починкôвъ выобразнѣ, если-бъ другій могущіи дѣятелъ и розпорядникъ нашого бѣдного житья не вмѣшався въ игру, и не приковавъ его въ Нижнѣмъ на-довго, на-всѣгди.. Я говорю о выпадку, который незапно, въ одно изъ могучнѣйшихъ нападеній выобразнѣ, нагодився нашому урядникови въ видѣ письма, адресованого зъ Москвы, запечатаного червонымъ воскомъ, важившого 2 луты, що неперечно означало важкіи гроши.

Тее письмо, — прошу васъ, панове, вѣрьте на слово — занимаю въ собѣ отъ-що, або майже отъ-що:

Сердешній Александре! спѣшу увѣдомити тебе, що я оженився. Жѣнка моя — ангелъ; зовсѣмъ Душенька нашого Богдановича, и ани трохи ни на Семиръ ни на Демизъ Сумароковыхъ не похожа передаю тобѣ вѣсть о моѣмъ щастю, и ще на додатокъ извѣщаю, що туй-туй прибуду въ Нижній, де я на совѣтника призначеный. Знаю, що ты, якъ бувъ пріятель школьного товариша, такъ и принимаешъ удѣлъ въ моѣй долѣ, и що зъ удовольствомъ прочитаешъ письмо, зъ которого довѣдаешся, що случай привѣвъ насъ въ одинъ городъ. За тымъ слѣдували восторги молодого щасливого мужа, за котори Московська почта взяла важкового за 2 луты.

Бачите, я не ôдъ-ничого назвавъ сю околичность случаемъ; мои слова ще бôльше попростуються тымъ, що молодый урядникъ прочитавши письмо и подавшись въ думку, вымовивъ зъ-першу одно.... тôлько одно существительне случай, зъ всѣлякими прилагательними — щасливый, несподѣваный, невѣроятный, и таки инши. Пôсля отсихъ слôвъ герой нашъ зачавъ ходити по покою, потому приступивъ къ своѣй шафѣ, зъ которои зъ-межи горѣшнихъ стѣнокъ выглядало домашнее срѣбло, чашки, посуда, а которои верхъ, якъ-бы замѣсть гôловы украшеный бувъ самоваромъ, — отворивъ дверцѣ, и взявъ зъ однои изъ трехъ долѣшнихъ полицъ, заставленыхъ книжками, одну тоненьку книжку, котору ходячи зачавъ читати зъ-першу по-тихо, а вôтакъ въ-голосъ. Се була Душенька; давна повѣсть въ свободныхъ стихахъ, сочиненье Ипполита Богдановича, напечатана въ Сянктъ-Петербурзѣ въ типографіи Вейтбрехта, 1783 року, въ осьминѣ.

Се-жъ тому, що нашому урядникови хотѣлося познакомитись зъ жѣнкою свого товариша, буцѣмъ выкапаною Душенькою Богдановича, и отже не було другого лѣпшого способу достичи желанье, якъ прочитаньемъ означенои поемы.

Що-жь сталося? — Ему вподобалася Душенька, ся прекрасна дѣвочка давнои Греціи, се буйне творенье щасливои и нештучной фантазіи россійського Екатерининського поета; и якъ въ понятіяхъ нашого урядника зъ жѣнкою его товариша совѣтника були тотожни, синонимы, такъ ôнъ и полюбивъ страшно молоду совѣтницю, ще передъ еи пріѣздомъ въ Нижній, ще заки перщій разъ видѣвся зъ нею.

Небавомъ пріѣхали жаденно ждани молодымъ чиновникомъ гостѣ. Певно догадуетесь, панове, що ôнъ стрѣтивъ ихъ первый; що ôнъ знявъ изъ нихъ майже всѣ прикрыи клопоты, нерозлучни зъ удворсньемъ на новôмъ мѣсцѣ, въ незнакомôмъ городѣ; що ôнъ познакомивъ ихъ заочно и навперед зъ особами и характерами, зъ слабостями и самолюбіями, зъ ошибками и смѣшностями вышшого товариства въ городѣ, се е, здѣлавъ те, чого въ губерськôмъ городѣ не вчинить братъ для брата, сестра для сестры.... конечно, якъ переднѣйши стосунки межи самымъ урядникомъ и совѣтникомъ, такъ ще бôльшъ теперѣшни услуги, предложени съ такимъ самоôдверженьемъ, ôдчинили для него двери пріятельського дому, — сего таемничого хорому любви и Гимена, сего поетичного пріюта, посередъ которого въ горячо натопленôй комнатѣ (тодѣ була зима.) прозябало найлучшее творенье зъ тѣхъ, що украшали Нижній Новгородъ, олицевлена Душенька, се е, одѣтый въ тѣло идеальный вымыслъ россійського стихотворця.

Герой нашъ користувався правомъ своимъ навѣщати совѣтника и совѣтницю; но строгій въ своихъ правилахъ, котори назначивъ-собѣ выповняты, не жертвувавъ ôнъ для тыхъ навѣтôвъ ни обовязки службы, ни домашни обѣды, яки варила до его смаку его стара нянька, котору ôнъ любивъ якъ свою матерь, що вмерла еще малому. Що-день о 6 годинѣ вечеромъ, и майже завсѣгди при послѣднѣмъ ударѣ часôвъ, входивъ въ кôмнаты свого друга, и зъ веселою усмѣшкою пôдходивъ къ Вѣрѣ Егорôвнôй, — такъ, охъ! называлася пречудна совѣтниця, Душенька того времени, сесь идеалъ въ устахъ якого ни-будь тодѣшнего поета; — бравъ еи маленьку пухненьку ручку, и цѣлувавъ еѣ шанобно.

Совѣтникъ дружелюбно стискавъ руку свого товариша, розговоромъ завязувався въ трôйню; приносили самоваръ; хазяйка сама чай наливала. Пôсля чаю, або продовжався перерваный на хвилю розговоръ, або совѣтниця грала на фортепянѣ, спѣвала иногдѣ руськіи пѣснѣ; а мѣжъ-тымъ время сунулося въ передъ и пересунуло часовую стрѣлку къ 10 годинѣ; съ послѣднимъ ударомъ часôвъ ôдходивъ ôдъ совѣтницѣ молодый урядныкъ. День минувъ, и ôнъ вертався домôвъ, що-бъ лячи спати, бачити у снѣ свою Душеньку, встати рано о 6 годинѣ, просидѣти въ бюрѣ, пообѣдати дома, провести вечеръ по-вчерашнему, и опять въ свою пору, що-бы по-вчерашному видѣти у снѣ свôй впереднѣйшій сонъ...

(Дальше буде).

ВСЯЧИНА.

Альмамахъ руськои Бесѣды. На памятку заведенья касина „Руськая Бесѣда" у Львовѣ, буде ся выдавати що року Альманахъ пôдъ назвôю „Руськая Бесѣда." Сегорôчный выдае П. Володиміръ Шашкевичъ, и надѣе ся, що родимцѣ пріймутъ и тое дѣло, якъ звычайно свое, зъ радостею; и не ôдмовлятъ ласкавого удѣлу.

Обчисленье міру. Пôсля послѣдныхъ обчисленъ живе въ Европѣ 272 милионôвъ людій, въ Азіи 720, въ Америцѣ 200, въ Африцѣ 89, а въ Австраліи 2 милионовъ. Въ однômъ роцѣ умирае 32 милионôвъ; отже що день 87000 людій.

Дивни свальбины. Одинъ старій пенсіонованый урядникъ въ королевствѣ прускômъ, сватавъ листовне повдовѣлу королеву. Свальбины тоти такъ пощастили ся ему, що взяли го до дому безумныхъ; хоть ôнъ боживъ ся, що нехоче мати нѣякого права до коруны. Здае ся що може зъ любвы тое зробивъ, алежъ бо королева мае вже 62 лѣтъ.—

ПЕРЕПИСКИ.

П. А. І. зъ Бортникъ. Стихи вами переслани зъ охотою бысьмо помѣстили; но звертаючи вашу увагу на стремлѣньв наше въ переднимъ словѣ до нашои часописи сказапе, неможемо того учинити.

П. А. К... р. зо Львова. За пораду дану намъ въ листѣ зъ дня 2. (15) Лютого дякуемо, але незалишаемо разомъ и вамъ радити, щобисьте также зъ бôльшою увагою о тôмъ, що вамъ, якъ видко зъ листу, такъ на серци тяжитъ, роздумали. Що до язика руського, поучѣтъ ся ласкаво его межъ тими, якъ называете, „дурнѣйшими ôдъ волôвъ, хлопами."

☞ Редакція Вечерниць естъ умѣщена пôдъ ч. 178 въ мѣстѣ на другôмъ поверсѣ. Заходъ або зъ рынку або зъ доминѣканськои улицѣ. Переказуемо тое для загальнои вѣдомости. Всѣ честнѣ передплатителѣ зо Львова будутъ для того ласкави, о поединокѣ числа Вечерниць до редакціи присылати, де кождого четверга зъ полудня о 3. годинѣ часопись за указаньѣмъ пренумерацийнои карты выдавана буде. —

Часопись Вечерницѣ выходитъ що четверга у Львовѣ.

Цѣна передплаты

Для Львова	за рôкъ 4 р. 50 кр.	за пôвъ року 2 р. 30 кр	за чверть року 1 р. 20 кр.
По-за Львовъ	„ 5 .. — „	„ 2 „ 60 „	„ 1 „ 40 „

Передплата посылаеся на имя П. Михаила Коссака въ ставропигійськôй печатни.

Одвѣчальный редакторъ Федоръ Заревичъ. Въ печатни Институту Ставропѣгійського